

Kultaisen ansiomerkin saaja on tulisieluinen kulttuurivaikuttaja

ELIAS KONTTINEN TOIVOO ORKESTEREILTA MONIPUOLISUUTTA

Anu Karlson

Harvinaisen instrumentin soittajalla on reviiiri kuin Lapin linnulla. Tai oli ainakin silloin, kun Elias Konttinen tuli nuorena fagotistina Kuopion orkesterin äänenjohtajaksi 1960-luvulla. Savon sydäimestä hänen toiminta-alueensa ulottui Joensuuhun, Varkauteen ja Savonlinnaan asti.

Fagotinsoitajia oli siihen aikaan niukasti, ja samalla orkesterit alkoivat tarvita niitä vähän siellä ja täällä. Niin jo heti Jyväskylässä, jonka orkesterista Elias Konttinen sai ensimmäisen siviilityöpaikkansa, mutta varsinkin kun hän siirtyi vuonna 1963 Kuopioon. Silloin hän avusti Joensuun, Varkauden ja Savonlinnan orkestereissa ja opetti kaikissa näissä kaupungeissa sekä kesäisin vielä alueen lukuisilla musiikkileireillä.

Joensuussa Konttisella oli 4–5 oppilasta, ja hän kävi siellä keran viikossa.

”Illalla oli orkesterin harjoitus, ja se oli niin myöhään, että jouduin yöpymään Joensuussa. Aamulla lähdin linja-autolla takaisin Kuopioon, ja aikataulut menivät niin, etten ehtinyt käydä kotona, vaikka asuin ihan teatterin lähellä. Bussilta teatterille kävellessäni kuljin kuitenkin kodin ohi ja vilkutin perheelleni, joka saattoi ikkunasta tarkistaa, että kaikki oli kunnossa.”

Armeijassa alkuun

Elias Konttinen syntyi Ylihärmässä, Etelä-Pohjanmaalla vuonna 1938. Täyden kympin laulaja oli

KIMMOTÄHTINEN

Elias Konttinen seuraa eläkeläisenäkin tiiviisti kotikapunkinsa Vaasan musiikkielämää ja ottaa myös kantaa tarvittaessa.

jo pikkupoikana kunnostautunut maatalouskerhojen ja myöhemmin nuorisoseurojen kulttuurikilpailuissa. Menestys vahvisti itsetuntoa, ja köyhästä kodista kun oli, Elias otti onkeensa vinkin puolustusvoimain soittajakoulusta. Siellä sai hyvän koulutuksen varusmiespalveluksen suorittamisen ohessa, eikä omaa soitintakaan tarvittu. Siis Elias pani paperit vetämään sekä Vaasaan että Helsinkiin.

”Minut valittiin sitten Helsinkiin, enkä ensin oikein ymmärtänyt, mikä onni minua oli potkaissut. Täällähän koulutus annettiin Sibelius-Akatemian yhteydessä, ja siellä olivat tietysti parhaat opettajat.”

Konttinen sai soitinopettajakseen ensin Aarne Viljavan, joka oli Helsingin kaupunginorkesterin silloinen fagotin äänenjohtaja. ”Isällinen herrasmies ja erinomainen opettaja”, kuvailee Elias Konttinen. ”Ja niin oli myös Emanuel Elola, jonka johdolla opiskelin sittemmin pitkään.”

Mutta entä soitin – miksi juuri fagotti?

Väkipakolla fagotistiksi

Melkein kaikki fagotistit päätyivät tuohon aikaan soittimeensa satumalta – esimerkiksi koska soitto-kunnassa sattui juuri fagotti olemaan vapaana. Mutta Elias Konttiselle ei käynyt niin suoraviivai-

sesti. Hän aloitti käyrätorvella ja sai tietysti opettajakseen Holger Fransmanin. Hän oli jo ehtinyt mieltä haasteelliseen vaskisoittimeen, kun soitto-kunnan väapeli Bruno Hyttinen karskisti määräsi, että sinä vaihdat nyt fagottiin!

Oli nimittäin käynyt niin, että soitto-kunnan kahdesta fagotistista toinen oli sairastunut vaikeasti eikä voinut enää palata soitto-kuntaan. Konttinen pyrkiteli kovasti vastaan, sillä fagotti oli hänen silmissään täysin outo soitin, jolla ei varmasti olisi käyttöä ainakaan siviilielämässä. Mutta Hyttinen oli taipumaton; kehtasi jopa lisätä, että ”sinä tulet vielä kiittämään minua tästä soittimesta!”

Oikeassahan väepeli oli. Jatko on Suomen musiikkielämän kohisevien kasvuvuosien historiaa: Musiikkioppilaitoksia perustettiin kaikkialle maahan, eikä niissä enää haluttu rajoitua pianoon ja viuluun ja huiluun. Kohta jo nousi sinfoniaorkesterikin melkein joka kaupunkiin, ja jokainen tarvitsi ainakin yhden fagotistin.

Hyttinen oli muutenkin tarmokas mies ja sai paljon parannusta aikaan soitto-oppilaiden asemaan ja urakehitykseen. Konttisen tullessa armeijaan soittajan palkka oli huono, huomattavasti orkesterisoittajien palkkojen alapuolella, ja ylenemismahdollisuudet puolustusvoimissa olivat niin ikään olemattomat. Hyttinen meni suoraan puolustusministerin puheille, joka olikin heti todennut, että soittajien koulutustaan ja palkkauksen välillä vallitsee epäsuhta ja että se on korjattava.

Konttinen ei voi olla ihailen muistelematta Hyttisen uhrautuvaa toimintaa. Omilta lähimiltä esimiehiltään tämä ei kiitosta saanut, vaan häntä suorastaan rangaistiin virkatien ohittamisesta.

Soittokunnasta siviiliorkesteriin

Hyttinen oli itsekkin soittajakoulun kasvatti ja tiesi mistä puhui. Myöhemmin hän kirjoitti kokemuksistaan muistelmateoksen "Liian nuorena sotilaaksi". Sitä Elias Konttinen suosittelee kaikille puolustusvoimien musiikinhistoriasta kiinnostuneille luettavaiksi. Nuoren sotilaan elämä oli siihen aikaan kovaa, ja jokainen sukupolvi pani armosta omat kokemuksensa kiertämään, kun pääsi käyttämään valtaa nuorempiaan kohtaan. Kirjassa on kuvakin Brunosta itsestään 136-senttisenä pikkupoikana sotilaspuvussa.

Mutta Konttinen oli jo riisunut sotilassaappaansa ehtimättä päästä nauttimaan uusista asemista ja paremmasta palkasta. Kuuluttuaan kantahenkilökuntaan nelisen vuotta hän otti vuonna 1960 vastaan Jyväskylän kaupunginorkesterin fagotin äänenjohtajan paikan. Siellä kului vähän kolmatta vuotta, ja sitten Konttinen siirtyi vastaavalle vakanssille Kuopioon. Siellä hänet valittiin jo ensimmäisenä vuonna Muusikkojen liiton paikallisosaston puheenjohtajaksi.

Hyvä neuvotteluilmapiiri

Kuopion orkesteri ei siihen aikaan ollut vielä virallisesti kunnallinen, vaan sitä ylläpiti yksityinen Kuopion musiikinystävain yhdistys. Yhdistys oli kuitenkin nimensä mukaisesti musiikkiystävällinen ja piti kunnia-asianaan, että se maksoi muusikoille saman palkan minkä kunnallisetkin orkesterit.

Tässä mielessä he olivat miellyttäviä neuvottelukumppaneita, mutta oli kuitenkin muusikoista itsestään kiinni, että yhdistyksen aktiivit tiesivät, mitä kunnallisella puolella tapahtui.

"Kun sitten oli tällainen tilanne, että muusikot olivat saaneet hie-man parannusta kunnalliseen sopimukseensa, otin sitten yhteyttä yhdistyksen hyvin tuntemaani silmäntekevään, Teodor Voutilaiseen. Vetosin yhdistyksen pitkään historiaan kulttuurivaikuttajana: Kuopion orkesterin ylläpitäjänä ja kymmenien työpaikkojen luoja-na muusikoille, ja Voutilainen sanoi heti, että totta kai meidän muusikoiden on saatava vähintään se mikä muuallakin maksetaan."

Myöhemmin sitten joku kollega kysäisi toiselta, että mitäs siellä kokouksessa puhuttiin. Toinen vastasi että "no se nyt oli sellainen keskinäisen kehumisen kerho!"

Orkesteri kunnallistetaan

Käytännössä orkesterin rahoitus tuli lähes sataprosenttisesti Kuopion kaupungilta, aivan niin kuin varsinaistenkin kaupunginorkesterien. Tässä tilanteessa oli luontevaa pyrkiä saattamaan Kuopion kaupunki myös nimellisesti päävastuulliseksi orkesteristaan. Elias Konttinen valittiin asiaa hoitavan toimikunnan sihteeriksi, ja kunnallistaminen saatiin onnelliseen päätökseen vuonna 1976. Kaikki orkesterin muusikot siirtyivät vanhoina työntekijöinä kaupungin palvelukseen.

"Kyllä kunnallistaminen aina luo orkesterin toimintaan vakautta, vaikka asiat olisivat ennestäänkin olleet periaatteessa kunnossa", tähdentää Elias Konttinen. "Kaupunki on sen verran iso ja jäykkä koneisto, että sitä ei ihan helposti heilutella."

Samoihin aikoihin Kuopiossa alettiin puuhata myös ensimmäistä oikeaa konserttitaloa. Kuopion musiikkikeskuksen suunnittelussa

Soitto-oppilaana 1954. Konttinen on sitä sukupolvea, jossa melkein kaikki orkesterien puhaltajat saivat peruskoulutuksensa puolustusvoimain soittajakoulussa.

olivat muusikotkin kiinteästi mukana, ja kun uusi talo vuonna 1985 avasi ovensa, kaikki osapuolet saattoivat olla tyytyväisiä. Kuopion musiikkikeskus on vielä uudella vuosituhanella yksi Suomen parhaista konserttipaikoista.

Veri vetää Pohjanmaalle

Elias Konttinen vietti Kuopion kaupunginorkesterissa neljätoista työntäyteistä vuotta. Veri veti kuitenkin syntymäseudulle. Niinpä kun Vaasan orkesteriin haettiin fa-

gotin äänenjohtajaa vuonna 1977, Konttinen siirtyi sinne ja pysyi tässä orkesterissa eläkkeelle siirtymiseensä asti, vuoteen 1993.

Vaasassa jatkui sama tahti kuin Kuopiossa, joskin reviiiri vähän pieneni. Se ulottui Seinäjoelle: siellä Seinäjoen orkesteri tarvitsi fagotinsoittajan, ja Etelä-Pohjanmaan musiikkiopisto oli hankkinut mm. juuri fagotteja turvataksseen harvinaisempienkin soittimien jälkikasvuun. Konttisella oli siellä parhaimmillaan jopa kuusi oppilasta. Tämä tarkoitti usein päivit-

"Kyllä kunnallistaminen aina luo orkesterin toimintaan vakautta, vaikka asiat olisivat ennestäänkin periaatteessa kunnossa."

täistä matkustamista Vaasan ja Seinäjoen välillä. Vasta kymmenen vuoden kuluttua Seinäjoelle saatiin oma vakanssi ja siihen soittaja.

”Ei enää luottamustoimia!”

Kuopiosta lähdettyä Konttista oli vaimo jo vannottanut, että hän nyt jättäisi luottamustehtävien hoitamisen toisille, mutta kuinka kävikään: tuskin oli orkesteri pitänyt ensimmäisen harjoituksensa Elias Konttisen ”kotiinpaluun” jälkeen, kun hänet oli jo valittu yhdistyksen puheenjohtajaksi.

Muusikoiden asian ajaminen osoittautui Vaasassa paljon raskaammaksi tehtäväksi kuin Kuopion lupsakassa ilmapiirissä. Vaasasta löytyi aina vaalien alla valtuutettuja ja valtuustoehdokkaita, jotka olivat valmiita jopa lakkauttamaan orkesterin säästääkseen kuntalaisten verorahoja ”tärkeämpiin” tarkoituksiin. ”Jopa kaupunginhallituksen jäsen saattoi esittää tällaista”, muistelee Elias Konttinen. Puheiksi nämä onneksi kuitenkin aina jäivät.

”Meille kävi sellainen onni, että saimme erittäin kulttuurimyrönteisen kaupunginjohtajan. Hän tuli heti alussa sanomaan minulle, että hän ei tule orkesterin lakkauttamiseen tähtääviä esityksiä ikinä viemään eteenpäin.”

Muusikoita pitäisi kuunnella

Muusikoiden asioita Elias Konttinen pääsi edistämään myös Suomen sinfoniaorkesterit ry:ssä, joissa hän edusti monet kerrat Vaasan kaupunkia, sekä oman kaupungin kulttuurilautakunnassa kutsuttuna asiantuntijajäsenenä.

”Ennen meillä muusikoilla oli aika paljon valtaa vaikuttaa omiin asioihimme, ja päättäjät kuuntelivat meitä”, pohdiskelee Konttinen. ”Nyt se on tainnut muuttua vähän huonompaan suuntaan.”

Halu vaikuttaa sai Konttisen useasti tarttumaan kynään ja tuomaan ajatuksiaan julki laajemmallekin yleisölle. Sitä tietä hän joutui myös mukaan politiikkaan. Sosiaalidemokraatit kosivat häntä riveihinsä ja saivat houkuteluksi liittymään jopa puolueen jäseneksi. Jäsenkirjalla piti hellitä vuorenvaramasti kulttuurilautakunnan jäsenyys; sitoutumattomana puolueen listoilta pääsisi todennäköisesti vain varajäseneksi.

Ei se ihan niin kuitenkaan men-

Kesäkeikalla Ruotsissa 1950-luvun lopulla. Helsingin varuskuntasoihtokunta esiintyy Göteborgin Lisebergin huvipuistossa, ja meneillään on ilmeisesti fanfaari ”Marsalkan hopeatorvet”.

nyt. Sattui, että se puoluevaltuuston nokkamies, joka oli puhunut Konttisen puolueeseen, sai vaa-leissa vaatimattoman äänisaaliin, ja demokratia toimi tässä siten, ettei hänen mielipiteelläänkään ollut odotettua painoarvoa. Elias Konttinen sai tyytyä varajäsenen paikkaan. Hän hoiti sen kuitenkin tunnollisesti ja paneutui asioihin samalla tarmolla, jota oli osoittanut muusikon luottamustehtävissäänkin.

”Ennen meillä muusikoilla oli aika paljon valtaa vaikuttaa omiin asioihimme, ja päättäjät kuuntelivat meitä.”

Viihdettäkin tarvitaan

Poliitikon vikaa Elias Konttisessa epäilemättä on. Eläkkeelle jäätyään hän ei ole malttanut pitää suutaan kiinni, silloin kun kaupungin musiikkielämässä ja nimenomaan orkesterielämässä on hänen mielestään korjaamisen varaa.

”Siitä olen ollut huolissani ja harmissani, että orkesterin ohjelmisto on parin viime kapellimestarin aikana ollut aika yksipuolista”, Konttinen pahoittelee. ”On kyllä soitettu runsaasti uutta mu-

siikkia, mutta viihdemusiikki on jäänyt täysin taka-alalle.” Konttinen näkee ensiarvoisen tärkeäksi, että kapellimestari ja orkesterin hallinto pitävät omalta osaltaan yllä musiikkielämän moniarvoisuutta. Viihdemusiikilla on oma paikkansa myös sinfoniaorkesterin ohjelmistossa.

”Sinfoniaorkesteri on niin hieno ja monitaitoinen kokoonpano, että sitä pitäisi myös käyttää hyväksi monipuolisesti. Suomessa on li-

sa, ovat hyvin kärkeäitä tuijottamaan kuulijalukuihin.

Orkesteri on myös kasvattaja

Toinen asia, jolle Elias Konttisen sydän sykkii lämpimästi, on musiikkikasvatus. Sinfoniaorkesterin kaltainen kallis instituutio lunastaa parhaiten olemassaolon oikeutuksensa, jos se huolehtii hyvin myös yleisönsä kasvattamisesta, Konttinen arvelee.

Konttinen painottaa, että lapsille ja nuorisolle on valmistettava heidän ikäkautensa ja vastaanotokykynsä mukaisia musiikkitilaisuuksia. Se ei ole aivan helppoa, sillä hyvän koululaiskonsertin vetäminen vaatii myös kapellimestarilta erityisammattitaitoa. Rahan puute saattaa käytännössä estää tällaisen osaavan ja innostavan kapellimestarin palkkaamisen.

”Meillä oli aikanaan hyvin huolellisesti suunniteltuja ja suurella ammattitaidolla toteutettuja lasten- ja koululaiskonsertteja”, muistelee Elias Konttinen, ”mutta viime aikoina tätä puolta on laiminlyöty. Helposti tyydytään vain ajattelemaan sitä, miten saataisiin lapset viihtymään, kun voitaisiin todella avata heille musiikin maailmaa. Sellaisen orkesterin ylläpitämisestä veronmaksajatkin maksaisivat mielellään!”